

Л. М. Бондарук,
методист відділу гуманітарних дисциплін ВІШПО;
О. В. Трубнікова,
вчитель польської мови Луцької спеціалізованої школи № 1

Особливості вивчення польської мови за програмою для 5–9 класів ЗНЗ з навчанням українською мовою

Пропонуються методичні рекомендації щодо навчання за програмою «Польська мова для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (початок вивчення із 5 класу). Вчителям, заступникам директорів, студентам подаються, зокрема, рекомендації стосовно оцінювання результатів навчання.

Ключові слова: програма, мовленнєва діяльність, орфографічні й пунктуаційні вміння, види оцінювання, критерії оцінювання.

Бондарук Л. М., Трубнікова О. В. Особенности изучения польского языка по программе для 5–9 классов ОУЗ с обучением на украинском языке.

Предлагаются методические рекомендации относительно изучения польского языка по программе «Польский язык для 5–9 классов общеобразовательных учебных заведений с обучением на украинском языке» (начало изучения с 5 класса). Учителям, заместителям директоров, студентам поданы, в частности, рекомендации по оцениванию учебных достижений.

Ключевые слова: программа, речевая деятельность, орфографические и пунктуационные умения, виды оценивания, критерии оценивания.

Bondaruk L. M., Trubnikova O. V. Features of Polish Studying according to the 5–9 Classes Program for General Education Institutions with Training in Ukrainian.

Methodical training recommendations by the „Polish for 5–9 Classes of General Educational Institutions with Training in Ukrainian” program (start from the 5th class) are offered. Recommendations concerning the assessment of results of training are given for Polish teachers, deputy directors, students.

Key words: program, speech activity, spelling and punctuation abilities, types of assessment, evaluation criteria.

Головна мета вивчення польської мови в загальноосвітніх навчальних закладах – надати основи знань про мову, що дозволить забезпечити достатньо високий рівень спілкування і грамотного письма, необхідних для успішної індивідуальної та соціальної діяльності, міжкультурного взаєморозуміння. Ця мета реалізується через головний методологічний принцип – комунікативність навчання.

У **початковій ланці** вивчення польської мови може відбуватись за програмою: «Польська мова для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою». Автор Войцева О. А., доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; кандидат філологічних наук.

Вивчення польської мови у **5 класі** буде здійснюватися за такими програмами:

– «Польська мова для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою» (укладачі: Іванова М. С., Ільчук В. Т., Дудкевич Н. В., Куц М. І.);

– «Польська мова для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою»

(укладачі: Бучацька Т. Г., Войцева О. А.). Ця програма є продовженням курсу польської мови і читання у 1–4 класах;

– «Польська мова для 5–9 класів (1-й рік навчання) загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (укладачі: Бугера Л. Д., Мацькович М. Р., Пришляк Л. А.).

У **5 класі** загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою за **умови вивчення польської мови у початкових класах** необхідно використовувати навчальну програму авторів Бучацької Т. Г., Войцевої О. А., коли її починають вивчати з **5 класу** – Бугери Л. Д., Мацькович М. Р., Пришляк Л. А.

При вивченні польської мови за рахунок **варіативної складової** типових навчальних планів необхідно користуватися програмами: Щерба Л. М., Зелінська М. З. Польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. 5–11 класи. Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (Лист № 1/11-13289 від 14.08.2012 р.); Зінчук С. О. Польська мова : програма для загальноосвітніх навчальних закладів

* Додатки – на CD цього номера.

з українською мовою навчання. 2–11 класи, 5–11 класи. – Дрогобич : Посвіт, 2010. – 44 с. (Лист МОНМСУ № 1.4-18-Р-196 від 20. 11. 2010).

Наказом МОН № 10 від 04.01.2013 присвоєно гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України» підручникам – переможцям I етапу Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів: «Польська мова (5-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. 5 клас» (авт. Войцева О. А., Бучацька Т. Г.), «Польська мова (1-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. 5 клас» (авт. Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський С., Ярмолюк М. О.).

Порядок вивчення польської мови у **6–9 класах** залишається таким, як і в попередні роки. Вона може вивчатися за двома варіантами типових навчальних планів (див. додатки), затверджених наказом МОН України від 23.02.2004 № 132, зі змінами, внесеними наказом від 05.02.2009 № 66. Одним із них передбачено вивчення польської мови як предмета в інваріантній складовій з 1 по 11 клас (по 2 години на тиждень) другим – за рахунок варіативної складової, починаючи з 1 або 5 класів. У першому випадку слід використовувати програму за ред. Зінчук С. О., у другому – форму вивчення (як предмет, курс за вибором, факультатив) та кількість годин визначає адміністрація ЗНЗ, яка формує варіативну складову навчального плану, враховуючи при цьому побажання учнів та їх батьків. Якщо польська мова вивчається за рахунок варіативної частини як предмет, необхідно користуватися навчальною програмою за ред. Зінчук С. О.; коли вона вивчається як курс за вибором, факультатив, слід використовувати програму за ред. Щербі Л. М., Зелінської М. З., скоригувавши зміст на відповідну кількість годин, визначену в робочих навчальних планах ЗНЗ. Скоригована програма має погоджуватися на засіданні методичного об'єднання загальноосвітнього навчального закладу та затверджуватися його директором.

Програма курсу польської мови у загальноосвітніх навчальних закладах із навчанням українською мовою (початок вивчення з 5 класу) враховує сучасні підходи до вивчення мов, які закладені в Державному стандарті. Метою навчання польської мови є формування комунікативної компетенції, що має такі складові: лінгвістичну, соціолінгвістичну, соціокультурну, стратегічну, соціальну.

При формуванні комунікативної компетенції звертається увага на такі види мовленнєвої діяльності як говоріння, читання, письмо та аудіювання. Вміння і навички в організації мовлення, вміння вибудовувати його логічно, послідовно, переконливо, ставити завдання та досягати поставленої цілі – ось новий рівень комунікативної компетенції.

Для досягнення цієї мети потрібно, перш за все, вирішувати такі **завдання**:

- працювати над виробленням позитивної мотивації для вивчення польської мови;
- розвивати вміння, необхідні для мовленнєвої діяльності (читання, розуміння усного мовлення, слухання, ведення діалогу, усні, письмові висловлювання);

– сприяти глибокому засвоєнню основної системи норм сучасної літературної польської мови; збагачувати лексичний запас;

– формувати соціокультурну компетентність – готовність і бажання взаємодіяти з іншими національностями, які проживають на території України тощо.

Вивчаючи польську з 5 по 9 клас, необхідно звертати увагу на спільні правила, які функціонують в українській та польській мовах. Порівняння польської з українською набагато полегшить роботу учнів при запам'ятовуванні орфографічних та граматичних випадків, допоможе зрозуміти мовну взаємозалежність, пришвидшить запам'ятовування конкретних випадків, збагатить словниковий запас.

Програма курсу польської мови відповідає основним лініям змісту навчання, які визначено Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти: мовної, мовленнєвої, соціокультурної, діяльнісної (стратегічної).

Основними принципами програми є комунікативна спрямованість та особистісна орієнтація. Ключові компетенції, на які зорієнтована програма: соціальна, загальнокультурна, інформаційно-комунікаційна.

Програма має враховувати засади особистісного розвитку учнів, сприяти формуванню належних предметних компетенцій. Діяльнісний підхід у ній розвиває набуті під час навчання вміння і навички.

Зміст програми не обмежує творчої ініціативи вчителя, який, керуючись потребами та віковими особливостями, мовним рівнем спілкування учнів, має змогу доповнювати пропоновану тематику для спілкування додатковим змістом, додавати на власний розсуд для читання уривки з художніх творів.

Працюючи за програмою «Польська мова: для 5–9 класів (1-й рік навчання) загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (укладачі: Бугера Л. Д., Мацькович М. Р., Пришляк Л. А.), учителю слід звернути увагу на такі моменти: у розділі «Формування елементарних навичок читання та письма» («Мовленнєва лінія») прописано написання і вимову слів з *ó-u, i-j, ch-h*, але відсутня орфограма *rz-ż*. Звісно ж, написання і вимова слів з *rz-ż* теж мусять бути вивчені в 5 класі.

У складовій «Мовна лінія» прописано використання дієслів *być* і *mieć*. Імовірно, мається на увазі не лише поєднання інфінітиву цих дієслів з іншими частинами мови, а й їх особові форми в теперішньому часі.

В цій же частині програми зазначено: «Форми дієслів з закінченням *-am, -asz; -em, -esz*». Дієслова з такими закінченнями належать до III дієвідміни. Можливо, поняття дієвідміни варто подати в 5 класі, а не в 6-му, як передбачено програмою.

Це ж стосується використання слів *Pan, Pani, Państwo, Panie, Panowie* та займенника *Wy*.

Також відповідно до програми в 5 класі потрібно навчити відмінювати іменники середнього роду типу *niebo, zdanie, muzeum*. Можливо, поняття «Рід іменника, відмінки» варто подати в 5 класі, а не в 6-му, як передбачено програмою.

Аналогічна ситуація з відмінюванням іменників жіночого роду. Окрім того, у програмі в розділі «Звуки і букви. Склад. Наголос. Написання» («Мовна лінія») не вказано тип іменників жіночого роду, який потрібно навчитися відмінювати. Не зрозуміло, чи це відмінювання

іменників, що закінчується на голосну, твердий чи м'який різновиди, а чи, можливо, це іменники з нульовою флексією. Але враховуючи, що цих тем у 6–9 класах немає, вивчатись мають **усі типи відмінювання іменників жіночого роду.**

В частині «Синтаксис і пунктуація» у розділі «Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів» зазначено: «...давати прості рекомендації, поради». Ймовірно, йдеться про конструкції типу: «Proszę podać», «Proszę przeczytać» або ж про часто вживані на заняттях дієслова в наказовому способі типу «Przeczytaj», «Podaj», «Przetłumacz».

Доводимо до відома вчителів польської мови, що відповідно до нових Державних стандартів базової і повної загальної середньої освіти розроблено Орієнтовні вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів із російської та інших мов національних меншин (основна школа) (лист МОН від 21.08.2013 № 1222) та Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання російської мови та інших мов національних меншин (лист МОН від 30.08.2013 № 1/9-592).

У методичних рекомендаціях подано вимоги оцінювання для таких мовних курсів: I – для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням мовою національних меншин; II-A – для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою (початок вивчення – з 1 класу); II-B – для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою (початок вивчення – з 5 класу). *У загальноосвітніх навчальних закладах Волинської області польська мова викладається за варіантом II-B.*

Оцінювання умінь і навичок мовленнєвої діяльності

I. Аудіювання (слухання, розуміння прослуханого)

1. *Перевіряються вміння сприймати на слух незнайомий текст і розуміти:*

- тему тексту;
- тип і стиль мовлення;
- фактичний зміст;
- причинно-наслідкові зв'язки;
- основну думку висловлювання;
- виразливо-зображувальні засоби прослуханого твору.

Перевірка аудіативних умінь здійснюється фронтально. Вчитель читає учням незнайомий текст **два рази.**

Після прослуховування учням пропонується серія запитань. Школярі повинні мовчки вислухати кожне запитання, варіанти відповідей на нього, вибрати один із варіантів і записати лише його номер поряд із номером запитання.

Кількість запитань та варіантів відповідей до них визначаються так:

Класи	Варіант II-B
5–6-й	Шість запитань із двома варіантами відповідей
7–9-й	Шість запитань із трьома варіантами відповідей

Завдання мають стосуватися теми тексту, його фактичного змісту, причинно-наслідкових зв'язків, головної думки, типу і стилю мовлення, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, образні вирази тощо).

2. *Матеріал для контрольного завдання:* зв'язне висловлювання (текст добирається відповідно до вимог програми для кожного класу).

Обсяг тексту (і, відповідно, тривалість звучання) орієнтовно визначаються так:

Клас	Обсяг та час звучання текстів, що належать до			
	художнього стилю		інших стилів	
5-й	200–250 слів	2–2,5 хв	100–150 слів	1–1,5 хв
6-й	250–300 слів	2,5–3 хв	150–200 слів	1,5–2 хв
7-й	300–350 слів	3–3,5 хв	200–250 слів	2–2,5 хв
8-й	350–400 слів	3,5–4 хв	250–300 слів	2,5–3 хв
9-й	400–450 слів	4–4,5 хв	300–350 слів	3–3,5 хв

3. *Одиниця контролю:* відповіді учнів на запитання за прослуханим текстом, одержані в результаті виконання тестових завдань.

4. Оцінювання.

У варіанті II-B правильна відповідь на кожне із шести запитань оцінюється двома балами.

Оцінювання здійснюється, виходячи з того, що за цей вид діяльності учень може одержати від 1 бала (за сумлінну роботу, яка ще не дала задовільного результату) до 12 (за бездоганно виконану роботу). Якщо учень з певних причин не виконав завдання, він мусить пройти відповідну перевірку додатково, щоб одержати той чи інший бал.

При проведенні аудіювання слід забезпечити такі умови, за яких можливість списування і підказок звелися б до мінімуму. Адже учні пишуть у відповідях лише правильний номер відповіді.

II. Говоріння і письмо (діалогічне та монологічне висловлювання)

При перевірці складених учнями висловлювань (діалогів, усних/письмових переказів та творів) враховується ступінь самостійності роботи і міра допомоги вчителя.

Усне діалогічне мовлення

В усіх варіантах курсів воно перевіряється у 5–9 класах.

1. Перевіряються вміння:

- виявляти певний рівень обізнаності з теми, що обговорюється; дотримуватися теми спілкування;
- складати, розігрувати діалог відповідно до запропонованої мовленнєвої ситуації й мети спілкування;
- знати й використовувати репліки для стимулювання, підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету;

– вміти аргументувати висловлені тези з метою бути зрозумілим, переконливим співрозмовником; розуміти можливість різних поглядів на ту саму проблему;

- дотримуватись правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловити свою думку, зацікавлено і доброзичливо вислуховувати його, вміти висловити незгоду з позицією іншого так, щоб не образити його, тощо);
- дотримуватись норм літературної мови.

Перевірка сформованості діалогічного мовлення здійснюється таким чином: учитель пропонує двом учням протягом 3–5 хв обдумати, підготувати діалог і розіграти його перед класом. Оцінка ставиться кожному з учнів.

2. *Матеріал для контрольного завдання* залежить від підготовки учнів і ступеня передбачуваної самостійності під час виконання завдання: від даного варіанта діалогу (передбачається повтор із невеликим доповненням) до загального формулювання теми (передбачається самостійне визначення змісту діалогу, його мовного оформлення).

3. *Одиниця контролю*: діалог, складений двома учнями.

Обсяг діалогу орієнтовно визначається так (мінімальна кількість реплік для двох учнів):

Клас	Варіант II-Б
5-й	4–5
6-й	5–6
7-й	6–7
8-й	7–8
9-й	8–9

4. *Оцінювання*.

Діалогічне мовлення оцінюють за такими критеріями:

початковий рівень – 1, 2, 3 бали одержують учні, які зуміли повторити запропонований матеріал і додати до нього 1–2 репліки (на кожного з учасників діалогу);

середній рівень – 4, 5, 6 балів одержують учні, які, спираючись на певну кількість допоміжних матеріалів, що не являють собою закінчених фрагментів діалогу, склали – хоч і не дуже вправно – діалог, при цьому припустились відхилень від теми, окремі репліки співрозмовника залишилися без відповідей, не склали вступної та підсумкової реплік; припустилися значної кількості помилок у мовному оформленні реплік (понад 3–4 помилки на кожного учня);

достатній рівень – 7, 8, 9 балів одержують учні, які самостійно і в цілому вправно склали діалог, продемонстрували належну культуру спілкування, висловили, але недостатньо обґрунтували свої погляди на предмет, що обговорюється, в окремих випадках використовували репліки, зміст яких не був щільно пов'язаний зі змістом висловлювання співрозмовника; припустились помилок у структурі діалогу (відсутні вступна та/чи підсумкова репліки) і мовному оформленні реплік (не більше 3–4 помилок на кожного учня);

високий рівень – 10, 11, 12 балів одержують учні, які самостійно склали діалог, продемонстрували високу культуру спілкування, вміння уважно й доброзичливо слухати співрозмовника, коротко формулювати свою думку, даючи можливість висловитися партнерові по діалогу; представили не лише свою думку, а й змогли зіставити різні погляди на той самий предмет, навести аргументи «за» і «проти» в їх обговоренні; побудувати діалог, структура, мовне оформлення якого відповідає нормам.

Бали у межах кожного рівня диференціюються залежно від змістового наповнення діалогу, якості його мовного оформлення, додержання правил спілкування.

Монологічне мовлення

Усний/письмовий переказ, усний/письмовий твір

1. *Перевіряються вміння*:

– виявляти певний рівень обізнаності з теми висловлювання;

– будувати висловлювання певного обсягу, добираючи та впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал; відтворювати інформацію докладно, стисло, вибірково;

– викладати матеріал логічно, послідовно, враховуючи співвідношення основної та другорядної інформації; дотримуватися теми висловлювання;

– підпорядковувати виклад головній думці;

– враховувати ситуацію спілкування й адресата мовлення;

– виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, розуміти можливість різних тлумачень тієї самої проблеми, вміти оцінити аргументи, сформулювати своє бачення проблеми;

– використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання, дотримуючись норм літературної мови, вдало користуючись лексичним, граматичним багатством мови.

У варіанті II-Б **усний переказ** проводиться у 5–6 класах, а **усний твір** – у 7–9-х.

Письмові перекази і твори як перевірні види роботи по класах здійснюються залежно від варіанту курсу:

Клас	Варіант II-Б	
	Переказ	Твір
5-й	–усно	–
6-й	–усно	–
7-й	+письмово	–усно
8-й	+письмово	–усно
9-й	+письмово	–усно

Перевірка вміння **усно** переказувати чи створювати текст здійснюється індивідуально: учитель пропонує певне завдання (переказати зміст матеріалу докладно, стисло, вибірково; самостійно створити висловлювання на відповідну тему) і дає учневі час на підготовку.

Перевірка вміння **письмово** переказувати чи створювати текст здійснюється фронтально: учням пропонується переказати прочитаний учителем (за традиційною методикою) текст чи інший матеріал для переказу або самостійно написати твір.

2. *Матеріал для контрольного завдання*.

А) Переказ.

Матеріалом для переказу (усного/письмового) може бути текст (добирається відповідно до вимог програми для кожного класу).

Обсяг тексту (кількість слів) для усного докладного переказу орієнтовно визначається так:

Клас	Варіант II-Б
5-й	30–40
6-й	40–50
7-й	50–60
8-й	60–70
9-й	70–100

Обсяг тексту для стислого чи вибіркового переказу має бути у 1,5–2 рази більшим за обсяг тексту для докладного переказу.

Час звучання усного переказу у варіанті II-Б – 1–2 хв.

Обсяг письмового переказу (кількість сторінок), складеного учнем, орієнтовно визначається так:

Клас	Варіант II-Б
5-й	–
6-й	–
7-й	0,3–0,5
8-й	0,5–0,75
9-й	0,75–1,0

Б) Твір.

Матеріалом для усного твору можуть бути: тема, сформульована на основі попередньо обговореної проблеми, життєвої ситуації, прочитаного та проаналізованого художнього твору, а також запропоновані для окремих учнів допоміжні матеріали.

3. *Одиниця контролю*: усне/письмове висловлювання учнів, укладене в жанрі та стилі відповідно до вимог програми для кожного класу.

4. *Оцінювання*.

У монологічному висловлюванні передусім оцінюють його зміст.

За усне висловлювання (переказ, твір) ставлять одну оцінку – за зміст, враховуючи при цьому якість мовного оформлення, зокрема відповідність орфоепічним, лексичним та граматичним нормам, правильність інтонування речень, стилістичну доречність використання мовних засобів. Це здійснюється орієнтовно, на основі досвіду вчителя, без підрахування помилок, зважаючи на технічні труднощі фіксації в усному мовленні помилок різних типів.

За письмове висловлювання ставлять також одну оцінку.

У варіанті II-Б оцінюють лише зміст письмового переказу, тому помилки у мовному оформленні

виправляються, але не враховуються при виведенні підсумкового бала. Вчитель аналізує їх і використовує у проведенні подальших тренувальних робіт.

Оцінювання усного/письмового переказу, а також усного/письмового твору оцінюють за такими критеріями:

початковий рівень – 1, 2, 3 бали одержують учні, які, спираючись на значну кількість запропонованих учителем допоміжних матеріалів, будують лише окремі речення або переказують окремі фрагменти змісту, що не становлять зв'язного тексту; припускаються значної кількості помилок у мовному оформленні;

середній рівень – 4, 5, 6 балів одержують учні, які, спираючись на допоміжні матеріали, будують текст, який відзначається певною зв'язністю, але з бідним змістом, непропорційністю частин, недостатньо вправним слововживанням, наявністю помилок у мовному оформленні;

достатній рівень – 7, 8, 9 балів одержують учні, які без опори на допоміжні матеріали досить вправно будують текст, але припускаються окремих відхилень від теми, певних недоліків у структурі висловлювання, співвідношенні основної та другорядної інформації; переказуючи, вони виявляють розуміння авторської позиції, але не коментують її; будуючи твір, висловлюють, але недостатньо аргументують свій погляд на предмет мовлення; допускають окремі помилки у мовному оформленні;

високий рівень – 10, 11, 12 балів одержують учні, які вправно будують текст; висловлюють і аргументують свою думку; вміють зіставити різні погляди на той самий предмет, оцінити аргументи на їх доведення, обрати один із них; окрім того, вміють пристосувати висловлювання до особливостей тієї чи іншої мовленнєвої ситуації, комунікативного завдання; припускаються окремих помилок у мовному оформленні.

Бали у межах кожного рівня диференціюються залежно від змістового наповнення усного/письмового висловлювання, комунікативної спрямованості, якості його мовного оформлення.

При оцінюванні грамотності письмових переказів і творів враховуються:

- помилки, що порушують лексичні та граматичні (морфологічні й синтаксичні) норми;
- помилки, що порушують стилістичну єдність тексту;
- орфографічні та пунктуаційні помилки.

Звертаємо увагу, що при перевірці письмового переказу (7–9 класи) рекомендується оцінювати лише зміст. Хоча в критеріях оцінювання рекомендовано враховувати помилки у мовленнєвому оформленні.

Можливо, все ж таки варто не лише виправляти, а й враховувати помилки, що порушують лексичні та граматичні (морфологічні й синтаксичні) норми; помилки, що порушують стилістичну єдність тексту; орфографічні помилки. Це буде мотивувати учнів до вивчення різних розділів мови. Звісно, залишається незмінним, що оцінка за зміст переказу домінує.

Пропонуються такі критерії оцінювання грамотності творчих письмових робіт:

Бал	Припустима кількість помилок	
	орфографічних, пунктуаційних	лексичних, граматичних, синтаксичних, стилістичних
1	2	3
1	15–16 і більше	
2	13–14	9–10
3	11–12	

1	2	3
4	9–10	
5	7–8	7–8
6	5–6	
7	4	
8	3	5–6
9	1+1 (негруба)	
10	1	3
11	1 (негруба)	2
12	–	1

У тому разі, коли оцінюється як зміст, так і мовне оформлення, оцінка є середнім показником набраних балів за зміст і мовне оформлення роботи. Наприклад, якщо учень за зміст письмової роботи одержав 12 балів, а за її мовне оформлення – 8, то підсумковою оцінкою за цей вид діяльності має бути 10 балів. Якщо загальна сума балів не ділиться без залишку, то підсумковим балом є ціле число, більше з двох чисел.

III. Читання

Читання вголос

Контрольна перевірка читання вголос здійснюється **в усіх варіантах** курсів у 5–9 класах.

1. **Перевіряються вміння** читати із достатньою швидкістю, плавно, з гарною дикцією, відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, пристосовуючи темп, тембр, гучність читання до змісту, стилю тексту, авторського задуму й особливостей тих, що слухають (ступінь підготовки, зацікавленість темою тощо).

Перевірка вміння читати вголос здійснюється індивідуально: вчитель дає учневі текст, опрацьований на попередніх уроках, деякий час на підготовку і пропонує прочитати його перед класом.

2. **Матеріал для контрольного завдання:** знайомий учневі текст, дібраний відповідно до вимог програми для кожного класу. Текст добирається так, щоб час його озвучення окремим учнем із нормативною швидкістю дорівнював 1–2 хв. (для читання слід пропонувати невеликі тексти, відносно завершені уривки творів або порівняно великий текст, розділений на частини, які читаються кількома учнями послідовно).

3. **Одиниця контролю:** озвучений учнем текст. Швидкість читання у звичайному для усного мовлення темпі: у варіанті II-Б – 60–90 слів за хвилину. **(Можна припустити, що учень повинен прочитати за 1–2 хв від 60 до 90 слів. Це залежить від особливостей індивідуального темпу читання кожного учня).**

4. Оцінювання.

Читання вголос оцінюється за такими критеріями:

початковий рівень – 1, 2, 3 бали одержують учні, які читають зі швидкістю, нижчою за норму, не зовсім правильно членують текст на речення, інтонаційно не пов'язують належним чином слова в реченні між собою, припускаються значної кількості помилок у читанні слів (пропуск, перестановка, заміна звуків та складів); порушують вимоги до вимови слів (дикція, орфоепічні норми), інтонування речень;

середній рівень – 4, 5, 6 балів одержують учні, які читають, інтонаційно пов'язуючи слова в реченні між собою, поділяючи текст на речення, але допускають помилки в інтонуванні кінця його та в інтонуванні речень певної синтаксичної будови; читання не досить плавне, його швидкість не відповідає нормам, є орфоепічні помилки, недоліки в дикції;

достатній рівень – 7, 8, 9 балів одержують учні, які читають плавно зі швидкістю, що відповідає нормам; належним чином інтонують речення різної

синтаксичної будови, логічно правильно поділяють його на смислові відрізки, але недостатньо вправно передають авторський задум, стильові особливості тексту, не пристосовують читання до комунікативного завдання; припускаються орфоепічних помилок, недоліків дикції;

високий рівень – 10, 11, 12 балів одержують учні, які читають плавно, зі швидкістю, що відповідає нормам; належним чином інтонують речення різної синтаксичної будови, логічно правильно поділяють його на смислові відрізки; добре відтворюють авторський задум, стильові особливості тексту, пристосовують читання до певного комунікативного завдання; читають орфоепічно правильно, з гарною дикцією.

Бали у межах кожного рівня диференціюються залежно від кількісних та якісних показників читання вголос.

Читання мовчки

Контрольна перевірка читання мовчки здійснюється у варіанті II-Б в 7–9 класах.

1. *Перевіряються вміння читати незнайомий текст із належною швидкістю і розуміти після двох прочитувань:*

- тему прослуханого тексту;
- фактичний зміст;
- причинно-наслідкові зв'язки;
- основну думку висловлювання;
- тип і стиль мовлення висловлювання;
- виразально-зображувальні засоби прочитаного твору.

Перевірка вміння читати мовчки здійснюється фронтально: учні читають незнайомий текст від початку до кінця (при цьому фіксується час, витрачений учнями на читання, – з метою визначення швидкості). Потім учитель пропонує серію запитань. Школярі повинні вислухати кожне запитання, варіанти відповідей на нього, вибрати один із них і записати лише його номер поряд із номером запитання.

Кількість запитань та варіантів відповідей до них визначається так:

Класи	Варіант II-Б
5–6-й	
7–9-й	12 запитань із трьома варіантами відповідей*

*Для 7–9 класів у частині «Оцінювання» зазначається, що розуміння прочитаного виявляється за допомогою тестової перевірки, правильний вибір відповіді на кожне із 12 запитань оцінюється одним балом (наприклад, вибір правильних відповідей на 12 запитань дає 12 балів).

Запитання повинні стосуватися фактичного змісту тексту, його основної думки, окремих мовних особливостей (переносне значення слова, виразні засоби тощо), причинно-наслідкових зв'язків, типу і стилю мовлення.

2. *Матеріал для контрольного завдання:* незнайомі учням тексти різних стилів, типів мовлення, жанрів, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу).

У варіанті II-Б контрольна перевірка здійснюється у 7–9 класах, пропонуються художні тексти.

Текст добирається таким чином, щоб учні, які мають порівняно високу швидкість читання, витрачали на нього не менше 1–2 хв і були нормальною завантажені роботою.

Обсяг текстів для контрольного завдання у словах орієнтовно визначається так:

Клас	Варіант II-Б	
	Обсяг текстів, що належать до	
	художнього стилю	інших стилів
5-й		–
6-й		–
7-й	360–420	300–360
8-й	420–480	360–420
9-й	480–540	420–480

3. *Одиниця контролю:* відповіді учнів на тестові завдання, складені за текстом, і швидкість читання.

4. *Оцінювання читання мовчки здійснюється за двома параметрами:* розуміння прочитаного та швидкість читання.

Розуміння прочитаного виявляється за допомогою тестової перевірки, правильний вибір відповіді на кожне із 12 запитань оцінюється одним балом (наприклад, вибір правильних відповідей на 12 запитань дає 12 балів).

Швидкість читання мовчки (слів за хвилину) по класах оцінюється з урахуванням таких орієнтовних норм:

Клас	Варіант II-Б
5-й	–
6-й	–
7-й	90–180
8-й	100–200
9-й	110–220

Швидкість читання при виведенні бала за цей вид мовленнєвої діяльності

враховується таким чином: 10–12 балів може одержати лише той учень, швидкість читання у якого не нижче, ніж мінімальний показник у нормативах для відповідного класу. Той, хто не виконує зазначених норм швидкості читання мовчки, одержує на 2 бали менше.

У цілому оцінювання здійснюється, виходячи з того, що за цей вид мовленнєвої діяльності учень може одержати від 1 бала (за сумлінну роботу, яка ще не дала задовільного результату) до 12 (за правильні відповіді на запитання тестового характеру та належну швидкість читання). Якщо учень з певних причин не виконав роботу, він має пройти додаткову перевірку, щоб одержати відповідний бал.

Згідно із зазначеними вимогами, на оцінку впливає швидкість читання. Однак визначити, чи учень за заданий час прочитав відповідну частину тексту, складно, оскільки школярі повинні написати лише номер варіанта відповіді. Учень може вгадати відповідь на запитання, що стосуються останньої частини тексту. Неправильна відповідь може свідчити не про низьку швидкість читання, а про нерозуміння прочитаного. Логічно було б не диктувати учням завдання, а роздати на картках. Це можуть бути запитання з варіантами відповіді, завдання на «правда-неправда», вставити пропущене слово, словосполучення, продовжити речення, тобто завдання з більш розгорнутими відповідями.

Оцінювання знань з мови та мовних умінь

Оцінювання мовних знань та умінь здійснюється тематично. Зміст контролю визначається згідно з комунікативним підходом до шкільного мовного курсу.

1. *Перевірка підлягає мовний матеріал, необхідний у першу чергу для правильного використання мовних одиниць.*

У варіанті II-Б перевіряється таке коло знань із мови та мовні вміння:

- сполучати слова, доповнювати, трансформувати речення, добираючи належну форму слова, потрібну лексему, відповідні засоби зв'язку між частинами речення, між реченнями у групі пов'язаних між собою речень тощо;

– виявляти розуміння значення мовних одиниць та особливостей їх використання в мовленні.

Перевірка здійснюється фронтально у письмовій формі із застосуванням завдань тестового характеру.

2. Для контрольної перевірки використовують завдання тестового характеру, складені на матеріалі слова, сполучення слів, речення, груп пов'язаних між собою речень.

Рекомендується пропонувати учням шість завдань, складність яких збільшується від класу до класу.

У варіанті II-Б завдання стосуються тільки побудови, реконструювання та використання мовних одиниць.

До кожного завдання учням пропонується дібрати власні приклади.

Обсяг завдань визначається таким чином, щоб контрольна перевірка за певною темою тривала 15–20 хв (з огляду на можливість виконання завдання учнем середнього рівня підготовки).

3. *Одиниця контролю:* вибрані учнями правильні варіанти виконання завдань тестового характеру та самостійно дібрані приклади.

4. *Оцінювання результатів* контрольної роботи здійснюється так. За правильне виконання кожного із шести запропонованих завдань учень одержує по одному балу. Один бал за кожне завдання учневі додається в разі самостійного добору прикладів.

Оцінювання здійснюється таким чином, щоб учень міг одержати від 1 бала (за сумлінну роботу, яка не дала задовільного результату) до 12 (за бездоганно виконану роботу). Якщо учень з певних причин не виконав роботи, він має пройти додаткову перевірку, щоб одержати відповідний бал.

Пропонується застосувати завдання тестового характеру. Слід пам'ятати, що тестовий характер – це не лише вибір правильного варіанта. Ефективними є завдання множинного вибору (наприклад, вибрати слова із запропонованих і доповнити ними текст. Завдання даного типу можна застосовувати при вивченні різних частин мови), на трансформації слів, словосполучень, речень. Імовірно проблемою може бути добір власних прикладів до окремих завдань.

Оцінювання орфографічних і пунктуаційних умінь учнів

Основною формою перевірки орфографічної та пунктуаційної грамотності є списування, зорово-слуховий і слуховий диктанти.

У варіанті II-Б в 5–6 класах використовують контрольне списування; в 7–8 класах у першому семестрі – списування, у другому – зорово-слуховий диктант; у 9 класі в першому семестрі – зорово-слуховий диктант, у другому – слуховий.

1. *Перевірці підлягають* уміння правильно писати слова на вивчені орфографічні правила та словникові слова, визначені для запам'ятовування; ставити розділові знаки відповідно до опрацьованих правил пунктуації; належним чином оформляти роботу.

Перевірка здійснюється фронтально за традиційною методикою.

2. *Матеріал для контрольного завдання.*

Для контрольного диктанту (списування) використовується текст, доступний для учнів певного класу.

Обсяг письмових робіт із правопису – списування, зорово-слухового та слухового диктантів (кількість слів у тексті) у варіанті II-Б:

Клас	Списування	Зорово-слуховий диктант	Слуховий диктант
5-й	50–60	–	–
6-й	60–70	–	–
7-й	70–80	60–70	–
8-й	80–90	70–80	–
9-й	–	80–90	70–80

Примітка. Під час визначення кількості слів у диктанті (тексті для списування) враховуються як самостійні, так і службові слова.

Для контрольних диктантів використовуються тексти, в яких кожне з опрацьованих протягом семестру правил орфографії та/чи пунктуації були представлені 3–5 прикладами. Однак для списування добирають тексти, не обмежуючись вивченими правилами орфографії та пунктуації.

3. *Одиниця контролю:* текст, записаний учнем під диктування.

4. Диктант оцінюється однією оцінкою на основі таких критеріїв:

– орфографічні та пунктуаційні помилки оцінюються однаково;

– помилка в одному й тому ж слові, яке повторюється кілька разів, вважається однією помилкою; помилки на одне правило, але у різних словах, вважаються різними помилками;

– розрізняють грубі та негрубі помилки (перелік негрубих помилок визначається програмою з відповідної мови);

– п'ять виправлень (неправильне написання на правильне) прирівнюються до однієї помилки;

– орфографічні та пунктуаційні помилки на невивчені правила виправляються, але не враховуються.

Списування оцінюється на тих самих підставах, але однаково враховуються помилки на вивчені та невивчені правила.

Нормативи оцінювання у варіанті II-Б:

Бал	Кількість помилок
1	20–21 і більше
2	18–19
3	16–17
4	14–15
5	12–13
6	10–11
7	8–9
8	6–7
9	4–5
10	2–3
11	1+1 (негруба)
12	1 (негруба)

Якщо негрубих помилок більше двох, то дві такі помилки зараховуються як одна груба.

Нормативи для 1–9 балів передбачають певну можливість урахувати поступ кожного учня у навчанні правопису, охайність оформлення роботи тощо (наприклад, 5 балів ставиться за 9–10 помилок). Для найвищих балів такого варіювання не передбачено.

Слід зауважити, що списування – це прийом, що полягає в детальному копіюванні учнем окремих слів або цілих зв'язних уривків. Але робота такого типу ефективна лише на початкових етапах навчання. А в зв'язку з тим, що списування пропонується до I семестру 8 класу, варто проводити такий вид перевірки як списування, ускладнивши його різними видами завдань (граматичними, орфографічними, лексичними, логічними, стилістичними).

Оцінювання ускладненого списування може відбуватись так: виводиться середнє арифметичне за саме списування і балами за додаткове завдання. Наприклад, у тексті пропонується 12 слів із пропущеною орфограмою. Кожна правильно виконана орфограма – 1 бал. Якщо учень за саме списування одержує 12 балів, а за додаткове завдання – 8, то середнє арифметичне – 10 балів.

Семестрове оцінювання

Підсумковий (семестровий) бал виставляється наприкінці кожного семестру (півріччя). Він узагальнено відображає підготовку учня.

Семестровий бал є результатом оцінювання досягнень учня у таких аспектах:

- слухання-розуміння (аудіювання);
- говоріння (діалогічне мовлення; монологічне мовлення: усний переказ, усний твір);
- читання (вголос та мовчки);
- письмо (списування, диктант, письмовий переказ, письмовий твір);
- відомості про мову, мовні вміння;
- ведення зошитів.

Контрольна перевірка здійснюється фронтально та індивідуально.

Фронтально оцінюються: аудіювання, читання мовчки, диктант, письмовий переказ і письмовий твір, мовні знання та вміння.

Фронтальні контрольні роботи з аудіювання та читання мовчки здійснюються лише один раз на рік – наприкінці другого семестру.

Індивідуально оцінюються: говоріння (діалог; усний переказ, усний твір) та читання вголос.

Оцінювання говоріння здійснюється індивідуально шляхом поступового накопичення оцінок – щоб кожний учень за семестр одержав мінімум одну оцінку за виконання завдань на побудову діалогу, усного переказу та усного твору.

Читання вголос оцінюється також індивідуально, оцінки накопичуються протягом семестру.

Необхідно звернути увагу на читання вголос і говоріння. Оцінки накопичуються впродовж року. Чим більше оцінок буде мати учень за ці види контролю, тим об'єктивнішою буде підсумкова оцінка.

Упродовж семестру учня треба оцінити за визначеними показниками, для кожного з яких у класному журналі відводиться окрема колонка. **Кількість колонок із мовної теми залежить від кількості тематичних блоків.**

При виведенні тематичної оцінки, яка визначає рівень опанування учнями тієї чи іншої мовної теми (звуки і букви, частини мови, просте речення тощо), слід враховувати таке. Фронтальною формою перевірки результатів навчання з цього аспекту мовного курсу є **контрольна робота з теми, яка складається із завдань тестового характеру**. Оцінки за цю роботу виставляють у класному журналі з позначенням дати її виконання. Окрім того, здійснюється *поточне оцінювання* успіхів учня у засвоєнні мовного матеріалу і його результати враховуються у виведенні підсумкової оцінки за тему. Рекомендується враховувати при виставленні поточних оцінок уміння учнів працювати самостійно з навчальним матеріалом, у парах і групах у взаємодії з однокласниками під час розв'язання навчальних проблем.

Наприклад, якщо за контрольну роботу з теми учень отримав 8 балів, а серед поточних оцінок переважають значно нижчі (або значно вищі), то підсумкову тематичну оцінку знижують (підвищують) на 1–2 бали (залежно від різниці між показниками поточного оцінювання та результатами перевіркової роботи).

Крім того, у класному журналі повинні бути колонки: «диктант» («списування»), «аудіювання», «діалог»*, «усний переказ»* та/чи «усний твір»*, «письмовий переказ» та/чи «письмовий твір», «читання вголос»*, «читання мовчки», «зошити». (Позначені зірочкою перевірки роботи у навчанні мов етнічних меншин, зважаючи на меншу кількість годин, здійснюються не раз на семестр, а раз на рік).

Якщо учитель має можливість здійснити додаткову перевірку того чи іншого виду навчальної діяльності (наприклад, провести перевірку аудіювання не один раз, а двічі на рік, перевірку читання вголос в окремих учнів не один раз, а двічі), то для виведення підсумкової оцінки береться кращий показник із відповідного виду роботи.

Ведення зошитів оцінюється 12 балами щомісяця протягом семестру і вважається поточною оцінкою. Під час перевірки зошитів враховується наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, уміння правильно оформити роботу.

Семестровий бал виставляють на основі тематичних оцінок за кожну тему та оцінок за обов'язкові контрольні роботи з різних видів мовленнєвої діяльності.

Річний бал виставляється на основі семестрових балів.

Перелік контрольних робіт для **варіанта II-B**.

Параметри перевірки	Клас, семестр									
	5 кл.		6 кл.		7 кл.		8 кл.		9 кл.	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Мовні вміння	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Аудіювання	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1
Говоріння:										
діалог	–	1*	–	1*	–	1*	–	1*	–	1*
усний переказ	–	1*	–	1*	–	–	–	–	–	–
усний твір	–	–	–	–	–	1*	–	1*	–	1*
Читання:										
вголос	–	1*	–	1*	–	1*	–	1*	–	1*
мовчки	–	–	–	–	–	1	–	1	–	1
Письмо:										
списування	1	1	1	1	1	–	1	–	–	–
зорово-слуховий диктант	–	–	–	–	–	1	–	1	1	–
слуховий диктант	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
письмовий переказ	–	–	–	–	–	1	–	1	–	1
Загальна кількість показників, на основі яких виводиться загальний бал										
	3	7	3	7	3	9	3	9	3	9

* Види діяльності, перевірка яких здійснюється індивідуально протягом року; для них не виділяються окремі уроки.

Література

1. Лист МОН України № 1/9-368 від 24 травня 2013 року «Про організацію навчально-виховного процесу у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua
2. Наказ МОН України № 1222 від 21.08.2013. (Додаток 2 до наказу МОН України від 21.08.2013 № 1222) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 139 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua
4. Лист МОНмолодьспорту України від 01.06.2012 року № 1/9-426 «Щодо інструктивно-методичних рекомендацій із базових дисциплін» [Текст] // Інформ. зб. та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – 2012. – № 17–22.
5. Польська мова: для 5–9 класів (1-й рік навчання) загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою / уклад. : Л. Д. Бугера, М. Р. Мацькович, Л. А. Пришляк) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua